

ნატო ნიჟაგაძე

დამოუკიდებლობის დაკარგვა და "ქართული საკითხი" საქართველოს პოლიტიკაში

XX საუკუნის 20-იანი წლების დასაწყისი საქართველოს დამოუკიდებლობის არსებობის მთელ მანძილზე უაღრესად მძიმე საშინაო და საერთაშორისო ვითარებით აღინიშნა. საბჭოთა რუსეთი უკვე იღებდა გადამკრულ ზომებს საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისათვის.

1921 წლის 11 თებერვლიდან საბჭოთა რუსეთმა დამოუკიდებელი საქართველოს წინააღმდეგ დაიწყო საომარი მოქმედება. 24 თებერვლამდე გრძელდებოდა სისხლისმღვრელი ბრძოლები თბილისის მისადგომებთან. ქართული ჯარის სიმცირემ და მოწინააღმდეგის რიცხობრივმა უპირატესობამ აიძულა მთავარსარდალი, დაეცალა თითქმის უკვე გარემოცული დედაქალაქი.

1921 წლის 25 თებერვალს საბჭოთა არმია თბილისში შევიდა, მოახდინა საქართველოს ოკუპაცია, ანექსია და იქ საბჭოთა ხელისუფლება დაამყარა.

ჩვენი აზრით, საქართველოს დამოუკიდებლობის დაკარგვის საქმეში ხელისუფლების მხრიდან დაშვებული იყო სერიოზული შეცდომები. ამ შეცდომებში ბრალი ჰქონდა არა მარტო ხელისუფლებას, არამედ ოპოზიციურ ძალებსაც.

საესებით სწორი იყო კ. გამსახურდია, როდესაც წერილში „სიტყვები ქართველი ერისადმი 26 მაისს“ დამარცხების მიზეზებს ერთი რომელიმე პოლიტიკური პარტიის საქმიანობაში კი არ ეძებდა, არამედ ცდილობდა გლობალური პოზიციებიდან გაერკვია მისი წარმოშობის სათავე. ნურავინ ნუ დააბრალებს ამ კატასტროფას მარტოდენ მეზობლებს, ნურც რომელიმე განსაზღვრულ პარტიას: „ქართველების უკანასკნელ პოლიტიკურ ეგზამენში — წერდა კ. გამსახურდია, — ჩვენ დავინახეთ, რომ ქართველი ხალხი, როგორც სახელმწიფო აღმშენებლობის მასალა ძლიერ კარგია, მაგრამ მისი მეთაური — ინტელიგენცია ბევრ შემთხვევაში უღირსი აღმოჩნდა ერის ბელადობისა“ (გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 2002, 26 მაისი).

ზ. ავალიშვილის აზრით, საქართველოსა და საბჭოთა რუსეთის დაპირისპირება მენშევიკური მთავრობის საგარეო პოლიტიკის ბრალი იყო, რომელმაც საქართველო სრულ იზოლაციაში მოაქცია როგორც მოსკოვის, ისე ანგორის მიმართ.

1921 წლის დამდეგს კი საქართველოს, — წერს ზ. ავალიშვილი, — თავისი მთავრობისა და დამფუძნებელი კრების სახით ჰყავდა პარტიული ორგანიზაციის კრეატურა, რომელნიც სახელმწიფოებრივ საქმეებში გამოუცდელი დოქტრინორობით დაუღალავად და სიჭიუტით დღენიადაგ ამცრობდნენ... თავისივე არსებობისა და მომავლის საფუძველს (ზ. ავალიშვილი, 1990, გვ. 7).

ზ. ავალიშვილის თქმით, საქართველოს მთავრობა გზის დასასრულს ისეთ ვითარებაში აღმოჩნდა, რომ მისი ძირს გადაძახება ერთი წკიპურტით გახდა შესაძლებელი.

საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მთავრობა ემიგრაციაში ყოფნისას ყველა ღონეს ხმარობდა იმისათვის, რომ ეპოვა მოკავშირე ევროპის ქვეყნების სახით. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს ემიგრანტულ მთავრობას

საფრანგეთში ჩასვლისას პოლიტიკურ მოღვაწეთაგან არავინ დახვედრია, შემდგომში მათ შორის კარგი ურთიერთობა ჩამოყალიბდა.

საფრანგეთის პოზიცია საქართველოს მიმართ ნათლად გამოიხატა 1921 წლის თებერვალ-მარტის ლონდონის კონფერენციაზე. საფრანგეთმა შუამდგომლობა გასწია ინგლისთან და ოსმალეთთან საქართველოს შესახებ. აღნიშნული აზრი გამოთქმულია საქართველოს სრულუფლებიანი ელჩის აკ. ჩხენკელის მოხსენებაში — „მემუარი სრულუფლებიანი ელჩისა დიპლომატიური მუშაობის შესახებ 1921-1922 წწ.“ (სცსა, ს. 872).

სამთავრობო დონეზე შეხვედრებიდან საყურადღებოა ნ. ჟორდანიას საუბარი საფრანგეთის პრეზიდენტ-მილეირანთან, რომელიც 1921 წლის 8 ივნისს გაიმართა. საუბრიდან ცხადი ხდება, რომ საფრანგეთის პრეზიდენტს ნათელი წარმოდგენა არ ჰქონდა საქართველოში მიმდინარე მოვლენებზე. ასეთი პოზიცია გამოწვეული იყო იმ საერთაშორისო ვითარებით, რომლისთვისაც ანგარიში უნდა გაეწია მას, ვიდრე ქართული საკითხისათვის.

იგულისხმება ინგლის-საფრანგეთის ხელშეკრულების საიდუმლო პუნქტი, რომელიც ხელ-ფეხს უხსნიდა ინგლისს რუსეთის საკითხში (ე. წ. Carte Blanche). სანაცვლოდ საფრანგეთმაც დაიწყო მოსკოვთან დაახლოების კამპანია ახლადარჩეული პრემიერ ვრიოს ხელმძღვანელობით. 1924 წელს საფრანგეთმა დიპლომატიური ურთიერთობა დაამყარა საბჭოთა კავშირთან (გ. ცხოვრებაძე, 1996, გვ. 47).

საქართველო-საფრანგეთის კარგი ურთიერთობის მიუხედავად, დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობამ და საერთოდ ქართულმა პოლიტიკურმა ძალებმა ვერ მოახერხეს საფრანგეთის რეალურ მოკავშირედ გახდომა.

საყურადღებოა, თუ როგორ შეხვდა ინგლისის მმართველი წრეები საქართველოს ელჩს აკ. ჩხენკელს 1921 წლის 17 მარტს რწმუნების სიგელის გადაცემისას. ინგლისის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ლორდ კერზონმა, მართალია, მწუხარება გამოთქვა საქართველოს დაპყრობის გამო, მაგრამ დამპყრობლის შესახებ არაფერი უთქვამს.

1924 წლის 2 თებერვალს ინგლისსა და საბჭოთა კავშირს შორის დამყარდა დიპლომატიური ურთიერთობა. იმავე წელს აღნიშნულ გზას დაადგნენ ევროპის ქვეყნები: იტალია, ნორვეგია, ავსტრია, საბერძნეთი, დანია, საფრანგეთი და სხვები. ე. ი. ინგლისის ძალისხმევით საბჭოთა კავშირმა თავის სრულ აღიარებას მიაღწია ევროპაში (სცსა, ს. 1056).

საქართველოს 1918-1921 წლების საერთაშორისო პოლიტიკაში ერთ-ერთი უმთავრესი საკითხი საქართველო-გერმანიის ურთიერთობა იყო. 1918 წელს გერმანიამ პირველმა ცნო საქართველოს დამოუკიდებლობა და გახსნა საელჩო თბილისში. პირველ მსოფლიო ომში (1914-1918) გერმანია დამარცხდა. იგი იძულებული გახდა მოკავშირე ეპოვა და ამ გზამ საბჭოთა კავშირთან მიიყვანა. ეს მოხდა გენუის კონფერენციის დროს რაბალში 1922 წლის 16 აპრილს, როცა გერმანია-საბჭოთა რუსეთის ხელშეკრულება გაფორმდა. რაბალის ხელშეკრულება გავრცელდა საქართველოზე 1922 წლის 5 ნოემბრის აქტით.

ამ მხრივ საყურადღებოა გერმანიაში საქართველოს წარმომადგენლის ვლ. ახმეტელის წერილი ნ. ჟორდანიასადმი, რომელიც დათარიღებულია 1922 წლის 7 ნოემბრით: „გერმანიის მთავრობამ გადადგა საშინელი ნაბიჯი... რაბალის

ხელშეკრულება გავრცელდა საქართველოზე. ამ აქტით გერმანიის მთავრობამ წაშალა საქართველოს დამოუკიდებელი არსებობა და მოსპო საქართველოს წარმომადგენლობა ბერლინში“.

რუსეთ-ოსმალეთის ურთიერთობა განისაზღვრა მოსკოვში 1921 წლის 16 მარტის ხელშეკრულებით, რითაც რუსეთმა გააჩუქა საქართველოსა და სომხეთის ტერიტორიათა დიდი ნაწილი, რაც ავალდებულებდა თურქეთს ანგარიში გაეწია საბჭოთა რუსეთისათვის.

საქართველოს მისიის წარმომადგენელი კ. გვარჯალაძე ნ. ყორდანიასადმი გაგზავნილ წერილში აცნობებს მისი შეხვედრის შესახებ ოსმალეთის მთავრობის წარმომადგენელთან — რეფეტ ფაშასთან. იგი აცხადებდა: „საქართველოს ბოლშევიკური მთავრობა ჩვენთვის უფრო ხელსაყრელია, რადგან მათთან გვაქვს ხელშეკრულება, რომლის ძალითაც ისინი ჩვენთან ტერიტორიულ და ეკონომიკურ საკითხებზე მორიგებულნი არიან, რომ ძველი მთავრობა დაბრუნდეს საქართველოში და მასთან ჩვენ ლაპარაკი დავიწყეთ. არ ვიცით, რას იზამს ის. შეიძლება ტერიტორიული საკითხი წამოგვიყენოს... ამიტომ ჩვენთვის უფრო ხელსაყრელი ბოლშევიკები არიან“.

ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, შეგვიძლია გადაჭრით ვთქვათ, რომ ევროპის დიდმა სახელმწიფოებმა თავიანთ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ მოკავშირედ საბჭოთა რუსეთი აირჩიეს და კარი მიუხურეს განსაცდელში მყოფ საქართველოს. საქართველო რეალური მოკავშირის გარეშე მარტოდმარტო, თავისი ძალების ამარა დარჩა ბოლშევიკური რუსეთის წინააღმდეგ გადამწყვეტ ბრძოლაში.

თითქმის ერთი საუკუნის შემდეგ, XXI საუკუნის დამდეგს, დამოუკიდებელი საქართველო ისევ რუსეთის მხრიდან განიცდის უდიდეს ზეწოლას, რომელიც ცდილობს ძირძველი ქართული მიწების — აფხაზეთისა და ცხინვალის მხარის - ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიების მიტაცებას.

„ქართული საკითხი“ დღესაც მწვავედ დგას საერთაშორისო პოლიტიკაში. იმ ფონზე, როცა რუსეთმა აფხაზეთში შეიყვანა დამატებითი შეიარაღებული ძალები და ღიად და აშკარად ცდილობს საქართველოს ჩამოაშოროს მისი კუთვნილი მიწები. საბედნიეროდ, დღეს ევროპის ყველა სახელმწიფო, აშშ და საერთაშორისო ინსტიტუტები აშკარად გმობენ რუსეთის აგრესიას საქართველოს მიმართ და ყველა ღონეს ხმარობენ, რომ დროულად აღკვეთონ რუსეთის უკანონო ქმედება საქართველოს ტერიტორიაზე.

დამოწმებული ლიტერატურა

ზ. ავალიშვილი, 1990 - ზ. ავალიშვილი, საქართველოს დამოუკიდებლობა 1918-1921 წლების საერთაშორისო პოლიტიკაში, თბ., 1990.

გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 2002 წლის 26 მაისი.

სცსა - საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო არქივი.

გ. ცხოვრებაძე, 1996 - გ. ცხოვრებაძე, ქართული პოლიტიკური ემიგრაცია და საქართველოს დამოუკიდებლობის საკითხი 1921-1925 წლებში, თბ., 1996.

NATO NIKABADZE**THE LOSS OF INDEPENDENCE AND INTERNATIONAL SIGNIFICANCE OF 'THE GEORGIAN ISSUE'**

In the beginning of 20s of the 20th century the Democratic Republic of Georgia suffered from the hardest domestic and international conditions. In February 11, 1921 Soviet Russia began military intervention against the independent country. In February 25th the Red Army occupied Tbilisi capital city that proclaimed the Soviet authority in the country.

Democratic government went to emigration in France. The Georgian Menshevik government in exile made all efforts to find allies in Europe. However, Paris began negotiations with Moscow and the diplomatic relationship established between them in 1924.

In February 2, 1924 United Kingdom and the Soviet Union established diplomatic relations. In the same year the same course was taken by other European countries, as: Italy, Norway, Austria, Greece, Denmark, France etc. that is the Soviet Union gained her complete recognition through the efforts of the United Kingdom.

The agreement between Germany and the Soviet Russia was concluded in Rapallo in 16th April, 1922. This agreement extended on Georgia as well.

The relation between the Soviet Russia and Ottoman Turkey was regulated according to Moscow agreement of March 16, 1921 by force of which the Soviet Russia conceded considerable sizes of Georgia's and Armenia's territories to gain the support from Turkey.

European states were bound to decide on Russia as their political and economical partner slamming the door to hapless Georgia.